Medycyna i dziecko

Medycyna i dziecko

Rozprawy i szkice z historii medycyny i literatury

Tom III

Redakcja naukowa:
Angela Bajorek
Joanna Małgorzata Banachowicz
Dariusz Lewera
Krzysztof Wronecki

Quaestio

Wrocław 2025

Medycyna i dziecko
Rozprawy i szkice z historii medycyny i literatury

Tom III

Wrocław 2025

Redakcja naukowa:
Angela Bajorek
Joanna Małgorzata Banachowicz
Dariusz Lewera
Krzysztof Wronecki

Recenzenci:
Edward Białek, Barbara Bruziewicz-Mikłaszewska, Jarosław Drobnik, Andrzej Gładysz, Katarzyna Nowakowska, Krzysztof Prętki, Lucjan Puchalski, Leszek Szenborn, Andrzej Wojnar, Krzysztof Wronecki, Marek Zybura

Książka ukazuje się dzięki wsparciu Ośrodka Pamięci i Dokumentacji Historycznej Dolnośląskiej Izby Lekarskiej, Komisji Kształcenia Dolnośląskiej Rady Lekarskiej we Wrocławiu, Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego, Instytutu Filologii Germańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, Stowarzyszenia Lekarzy Dolnośląskich, Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie i Towarzystwa Ubezpieczeniowego INTER Polska S.A.

Zdjęcie na okładce:
Prof. dr hab. n. med. Zbigniew Rudkowski (1929–2023) z jednym ze swoich pierwszych pacjentów. Specjalista w dziedzinie pediatrii i chorób zakaźnych dzieci, w latach 1971–1989 kierownik Katedry i Kliniki Chorób Zakaźnych Wieku Dziecięcego Akademii Medycznej we Wrocławiu. Założyciel Polskiego Towarzystwa Wakcynologii. Odznaczony Orderem Uśmiechu. Fot. Archiwum Rodziny Rudkowskich

ISBN 978-83-65815-91-0

© Copyright by Authors and Quaestio (2025)

Quaestio
www.quaestio.com.pl
tel. (48) 784 614 124, e-mail: biuro@quaestio.com.pl

Spis treści

Przedmowa 9

Rafał Skowronek
Rozwój psychiatrii dzieci i młodzieży –
„młodszej siostry" psychiatrii dorosłych. 11

Włodzimierz Piątkowski
Doktor Zygmunt Klukowski (1885–1959) i jego dzieło.
Perspektywa „socjologii historycznej". 23

Mieczysław Dziedzic
Wojenne losy śląskiej pielęgniarki. Tułacze dzieci. 39

Marek Białokur
„Nie zamierzam osiągnąć sukcesu literackiego.
Jestem lekarzem, a nie pisarzem".
Tragedia dzieci w świetle wspomnień Miklósa Nyiszli
asystenta „Anioła śmierci" w KL Auschwitz-Birkenau
i jej filmowe ujęcia 65

Jarosław Barański, Agata Strządała
Ciało i zdrowie dziecka w Oświeceniu 95

Małgorzata Delimata-Proch
Dziecko-pacjent, dziecko-pątnik, dziecko-człowiek,
czyli co mówi nam o dziecku literatura mirakularna 113

Grzegorz Kowal
Janusz Korczak w Wojewódzkim Specjalistycznym
Szpitalu Dziecięcym w Olsztynie 125

Jacek Rudnicki
Dzieci wobec antynomii wojny. 153

Angela Bajorek, Małgorzata Chrobak
(Nad)aktywność dziecka jako „choroba" w niemieckich i polskich „struwwelpetriadach" na przykładach z XIX-XX wieku. 159

Ewa Iglewska
Chore ciała i dusze – obraz małoletniego pacjenta z zaburzeniami odżywiania i jego relacje z personelem medycznym w polskiej i niemieckojęzycznej literaturze dla dzieci i młodzieży 175

Natalia Miksiewicz-Bryll
Problemy zdrowotne młodych dziewcząt w wybranych utworach Gabrieli Zapolskiej z perspektywy dyskursu maladycznego 187

Edyta Gorząd-Biskup
Dziecko i początki medycyny sądowej w powieści historycznej Tore Renberga *Płucna próba Schreyera* (norw. *Lungeflyteprøven*, niem. *Die Lungenschwimmprobe*). 203

Natalia Południak
Walka niejedno ma imię. Obraz dziecka w spektrum autyzmu w serialu „Matki Pingwinów". 213

Beata Kołodziejczyk-Mróz, Piotr Majcher, Mirosława Kurowska
„Inność" w spektrum autyzmu: Analiza literacka i psychologiczna postrzegania rzeczywistości na przykładzie powieści *Barwne cienie i nietoperze. Życie w autystycznym świecie* Axela Braunsa 225

Seweryna Konieczna
Zespół Alicji w Krainie Czarów – literacka i neurologiczna biografia dziewczynki. 241

Agnieszka Zakrzewska-Szostek
Dziecko w cieniu nazistowskiej ideologii – młody pacjent i personel medyczny w powieści *Aspergers Schüler* Beate Maly 247

Aleksandra Jaworska

Niepełnosprawność dziecka i cud uzdrowienia
w kanonie literatury szwajcarskiej – powieść *Heidi* Johanny Spyri 261

Szymon Ososiński

Opieka (nie)medyczna nad dzieckiem przychodzącym na świat
w Polsce w pierwszych latach po zakończeniu II wojny światowej
w świetle wybranych wspomnień pamiętnikarskich 279

Maja Matthews-Kozanecka

Kiedy życie skraca perspektywę, dojrzewanie przyspiesza,
a dzieci zadają pytania, których dorośli woleliby uniknąć 293

Dorota Gajda-Szczegielniak

Gdy zdrowie staje się tematem lekcji.
Nowy przedmiot w polskiej szkole 305

Jolanta Skowronek

Podobieństwa i różnice w zaburzeniach rozwoju językowego u dziecka
z niedokształceniem mowy pochodzenia korowego
i dziecka z niedokształceniem mowy z powodu niedosłuchu 329

Kamila Bielecka-Kowal

Wady postawy u dzieci przedszkolnych
jako problem współczesnego świata 341

Biogramy Autorek i Autorów 357

Przedmowa

> Władze publiczne są obowiązane do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom.
>
> *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*

Trzytomowa edycja *Medycyna i dziecko. Rozprawy i szkice z historii medycyny i literatury* jest efektem szóstej już odsłony ogólnopolskiego projektu naukowego „Lekarz jako autor i bohater literacki" realizowanego od 2018 roku w ramach współpracy Dolnośląskiej Izby Lekarskiej i Uniwersytetu Wrocławskiego. W tym interdyscyplinarnie zorientowanym przedsięwzięciu badawczym bierze udział liczne grono historyków medycyny i literaturoznawców, lekarzy i pielęgniarek, socjologów i filozofów, farmaceutów i prawników, filmoznawców i historyków kultury, psychologów i pedagogów. Wśród uczestników projektu są przedstawiciele kilkunastu uczelni, instytutów naukowych i stowarzyszeń. Oto niektóre z nich: Ośrodek Pamięci i Dokumentacji Historycznej Dolnośląskiej Izby Lekarskiej, Wydział Filologiczny Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Komisja Kształcenia Dolnośląskiej Rady Lekarskiej, Polskie Towarzystwo Historii Nauk Medycznych, Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu, Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Ośrodek Dokumentacji Historycznej Śląskiej Izby Lekarskiej, Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Gdański Uniwersytet Medyczny, Dolnośląska Okręgowa Izba Pielęgniarek i Położnych we Wrocławiu, Wyższa Szkoła Medyczna w Kłodzku i Komisja Historyczna Wojskowej Izby Lekarskiej.

Szósta konferencja z cyklu „Lekarz jako autor i bohater literacki", której tematem była „Medycyna i dziecko", odbyła się we Wrocławiu w dniach 20–21 listopada 2025 roku w siedzibie głównego organizatora – Dolnośląskiej Izby Lekarskiej. Temat dziecka jako pacjenta zainteresował wielu badaczy dziejów

medycyny i literatury, ekspertów z zakresu bioetyki, medycyny narracyjnej i humanistyki medycznej. Referentki i referenci z całego kraju przedstawili wyniki swoich badań dotyczących m.in. życia i działalności wybitnych uczonych i praktykujących medyków, którzy wnieśli i wnoszą obecnie znaczący wkład w rozwój specjalizacji lekarskich dedykowanych dzieciom. Wśród protagonistów wygłoszonych podczas konferencji referatów nie zabrakło postaci lekarzy-bohaterów, którzy z narażeniem własnego życia ratowali zdrowie i życie swoich małych podopiecznych, bądź – jak uczynił to Janusz Korczak – towarzyszyli im w drodze do miejsca zagłady.

Szereg referatów poświęconych było tematowi małoletniego pacjenta w terminalnej fazie choroby, a także postawom i zachowaniom rodziców w obliczu choroby i śmierci ich dziecka. W kontekście nowego przedmiotu wprowadzanego obecnie do szkół omawiano problematykę promowania zdrowia wśród dzieci i młodzieży. Zaprezentowano też działalność kilku placówek medycznych, fundacji i stowarzyszeń zajmujących się leczeniem dzieci oraz przedstawiono sylwetki ich założycieli. W kilku wystąpieniach poruszano także aspekty prawne, takie jak dziecko jako podmiot w orzecznictwie o niepełnosprawności czy ochrona małoletnich uczestników badań biomedycznych.

Licznie reprezentowani literaturoznawcy przedstawili swoje interpretacje wybranych utworów wpisujących się w coraz bardziej popularny dyskurs maladyczny – analizowano np. teksty przeznaczone zarówno dla dorosłych, jak i dla młodych odbiorców, w których pojawia się temat niepełnosprawności w różnych jej formach. Przedmiotem zainteresowania kilku badaczy były powieści i obrazy filmowe problematyzujące poszczególne fazy wykluczenia społecznego osób dotkniętych zaburzeniami neurorozwojowymi, np. spektrum autyzmu.

Do wszystkich organizatorów konferencji kierujemy wyrazy szczerej wdzięczności. Autorkom i Autorom poszczególnych rozdziałów trzytomowej monografii wieloautorskiej serdecznie dziękujemy za udostępnienie wyników swoich badań naukowych. Wydanie materiałów konferencyjnych wsparły następujące instytucje: Ośrodek Pamięci i Dokumentacji Historycznej Dolnośląskiej Izby Lekarskiej, Komisja Kształcenia Dolnośląskiej Rady Lekarskiej, Wydział Filologiczny Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Stowarzyszenie Lekarzy Dolnośląskich i Towarzystwo Ubezpieczeniowe Inter Polska. Dziękujemy!

Edward Białek i Dariusz Lewera